

104162

Sigmund Knutsen
Orrevn. 3
N-3142 VESTSKOGEN.

Nøtterøy: 93. 04. 20.
Telefon: 033 22 105.

Kjell Fjørtoft
Kveldrovn. 14 B.
9007 TROMSØ.

Kjære Fjørtoft:

Vedlagt følger de papirer som jeg lovet å sende.

Jeg er litt lei for at jeg brukte ordet sjanghaing i forbindelse med med Legionens overføring til Fallingbostel.

Det vil etter min mening være feilaktig dersom dette uttrykk brukes til å gi inntrykk av at vi følte oss lurt eller ikke frivillig bøyet oss for dette. Begrunnelsen var jo at det ikke fantes egnede øvelsesplasser i Norge, og det mener jeg at de aller fleste oppfattet som en akseptabel forklaring. Min bruk av ordet sjanghaing har bare å gjøre med tanker som er oppstått etter at jeg er blitt kjent med Ole Andreas Dahls hovedoppgave i historie, hvor han avdekker at forbindelsen til den norske stab i Oslo blev kuttet av tyskerne etter forflyttingen. Slikt oppfattet ikke vi som dengang var menige soldater i dette spillet.

De sterkeste motreaksjoner kom mot de tyske uniformer og mot edsavleggelsen til Hitler. Da forsvant jo faktisk en del ut av rekkene og reiste hjem. Mer sjanghaier var vi altså ikke enn at de som forlangte det kunne avbryte tjenesten.

To kompanisjefer trakk seg. Begge var meget stridbare og i oposisjon til tyskerne. Den ene var kaptein Henrik Bruun, med tilnavnet "Jern-Henrik" fordi han alltid selv gikk i spissen under øvelsene og deltok i alle anstrengelser med liv og lyst. Han skal ha utmerket seg under kampene ved Narvik.

Den andre var Aslak Nesheim, sjef for Oslo-hirden. Han rømte til Sverige, muligens under hjemtransport med tog.

Jeg har idag hatt en lang samtale med Marstrand som var "Spiess" i vårt kp.4. Han er 88 år gammel, men har prima hukommelse om det meste. Han bekrefter at det kun var to legionærer som rømte over til russerne. Bjørn Bast Pedersen som vi oppfattet som kommunist, og som talte til oss over russisk høytaler. Den andre var Wåbenstedt. Han var visst svært ung og det sies at det nærmest rablet for ham under tjenestgjøringen i skyttergravene. Begge døde i russisk fangenskap i følge artikkelen i Aftenposten for noen tid siden.

Jeg er klar over at det var et par andre frontkjempere som deserterte etter at legionen var oppløst. De tjenestegjorde i andre avdelinger innen Waffen-SS og var havnet i en straffebataljon, hvilket var ansett som den visse død. Det skjedde mot krigens slutt, men en av dem vet jeg opprinnelig hadde vært i Legionen.

Marstrand bekrefter videre at tallet 200 er alt for høyt når det gjelder evt. hjemsendelser fra Stettin. Vi finner begge at tallet er usannsynlig. Det måtte ha vakt betydelig oppmerksomhet om nesten to kompanier blev dimitert derfra, og Marstrand, som satt i administrasjonen, måtte ha stått sentralt i dette. Jeg har bare hørt om en som blev sendt hjem fra Stettin, og ham har jeg truffet etter krigen. Han blev sendt hjem på grunn av sviktende helse.

Jeg tror dette må være en sammenblanding med et forhold som jeg først er blitt kjent etter å ha leste ovennevnte historieoppgave av Dahl. Ifølge ham skulle major Quist ha vært truet med krigsrett fordi han, mot slutten av legionens tjenestetid, skal ha vært for slippshendt med hjemsending p.g.a. sykdom og lettere skader. Vi merket jo at bataljonen blev desimert, men hadde ikke følelsen av at dette var en følge av et systematisk arbeide fra dr. Ingiers og Quists side. Vi var jo alle svært utmattet da vi omsider blev trukket ut.

Din forestilling om ca. 60 tyske "Beraterere" mener Marstrand i likhet med meg må bygge på misforståelser. Det synes her å foreligge en sammenblanding av begrepet "Berater" og tjenestegjørende i den tyske forvaltning som hadde med legionen å gjøre. Forvaltningen var delvis norsk, delvis tysk og stelte med transport, mattildeling, utdeling av effekter som uniformer, vinterutrustning, ammunisjon, muligheter for et månedlig bad med avlusning o.l. Om man regner "Beraterne" med i en slik gruppe kan det nok ha vært 60 mann som var tyske. Legionen hadde også en egen "Kraftfahrstaffel" som selvfølgelig også måtte gjøre innsats for andre avdelinger om det var påkrevet. Æreskirkegården hører vel også med her.

Hva angår æreskirkegården så har jeg muligens litt som kan være av interesse. Jeg vedlegger kopi av skriv som gir opplysninger om gravplassene i Duderhof. Som det vil sees er gravstedene betegnet etter de enheter som de tilhørte. Her finnes en gravplass som ikke har "Friedhofsbezeichnung", med 233 døde. I Legionen sies det at vi hadde omtrent 150 som falt. Noen av disse kan ha blitt hårdt såret og fraktet vider bakover, f.eks. til Riga. De som tjenestegjorde i Waffen-SS, som Legionen var "unterstellt", blev begravet under dødsrunen av bjerk, slik gravplassen i Duderhof (i Krasnoe Selo) er avbildet i boken "Legionsminner". Den eneste gravplass som dette passer på er den med 233 døde. Det vil si at denne gravplass i hovedsaken inneholder norske falne. Dødsrunen blev jo bare benyttet på graver for de som tilhørte Waffen-SS, og kan vel ha noe å gjøre med at SS med sin germanisme stod i et uklart forhold til kristendommen.

Den nordmann som vi fikk hilsen fra etter dramaet i Urizk, Ragnar Bergs støttropp, var Kristian Løvold. Jeg mener at det blev nevnt 3 navn. Hvilket skulle innebærer at minst en av dem må ha vært i livet, men antagelig dødelig såret. Løvold fremstod ikke selv i høytaleren, men hilsenen blev fremført på norsk. Hilsenen virket svært dramatisk da den var rettet til kamerater i vårt kompani med bruk av enkelte navn. Om jeg minnes rett bl.a. mitt. Dette avsnitt bør verifiseres ved andres uttalelser om det skal brukes med alle detaljer.

Når du nu skriver bok om oss skulle jeg ønske at du vil bidra til å slå en pel igjennom vulgærpropagandaen om at vi meldte oss frivillig for å få bondegårder i Russland. Jeg går ut fra at du har tilgang til ordlyden i denne vervingspropaganda. Jeg tror faktisk at de fleste av oss syntes det var sårende at man tok i bruk slike løfter.

Så vidt jeg vet dreier det seg om standard vervingsbetingelser for alle som tjenestegjorde i Waffen-SS. Alle i Waffen-SS var jo betegnet som frivillige, også tyskere. Etter hva jeg kan se skulle ingen bli eier av bondegård, men man skulle få mulighet til å bli bestyrer av en bondegård av en viss størrelse, forutsatt at man ervervet seg de nødvendige kvalifikasjoner. Videre måtte man forplikte seg til minst 2 års fronttjeneste. Legger man til at rekruttid, permisjonstid og sykehusopphold blev innført i tjenesteboken og ikke regnet som fronttjeneste, måtte man altså forplikte seg for en tjenestetid som gikk utover to år. Om man kunne fremskaffe en statistikk over tidsrommet de norske frivillige bandt seg for, vil man sikkert finne at et helt ubetydelig antall vervet seg for mer enn to år, simpelthen fordi ingen på vervingstidspunktet trodde at krigen ville bli av så lang varighet.

Dette vil for de fleste frontkjemper være ettertanker. Svært mange interesserte seg ikke for bondegårdene i det hele tatt og hadde aldri hørt om disse løfter. Jeg har enda til gode under min tjenestetid å treffe en frontkjemper som satt å drømte om bondegård.

De ovennevnte løfter ble overhode ikke brukt overfor hovedkontingenten av de som meldte seg til Den norske Legion. Her gjaldt de betingelser som var utarbeidet av den norske legionsstaben. Utdannelse i Norge, norsk utstyr og norske uniformer, innsats i Finland. Tjenestetid 6mnd. Det siste fortonet seg jo etterhvert nærmest som latterlig, ettersom det knapt rakk til rekrutt-tjenesten. Men for en norsk ungdom så det det dengang ikke så rart ut. I den norske hær var rekrutt-tjenesten 48 dager på det laveste. Med forutsetninger om innsats i Finland kunne man vel tenke seg at avdelingen blev avløst hver 6. måned, hvilket ville innebære en langsom oppbygging av en ny norsk hær med krigserfaring, og mulighet for avløsning av tyske avdelinger i Norge. Det var nok slike tanker som lå bak det hele fra Quislings side. Etter at Legionsstaben i Oslo blev kuttet ut av tyskerne gikk all verving gjennom det tyske vervingskontoret i Oslo, "Germanische Leitstelle". Der blev vel i noen tid vervingen gjennomført på de ovennevnte SS-betingelser.

Under etterkrigsoppgjøret var det en standardsats i alle tiltalebeslutninger rettet mot norske frontkjemper at "han meldte seg til tysk krigstjeneste". De som meldte seg til en norsk avdeling som skulle gjøre innsats i Finland hadde her et forsvarspoeng som jeg ikke har hørt at noen benyttet seg av, til tross for at de nok var fullt klar over denne mulighet. Det er logisk at man tiltales for det å melde seg, og ikke for tjenestegjøringen hvor man jo er havnet under militær jurisdiksjon og således ikke lenger fritt kan bestemme over sine handlinger. Det er selve det å melde seg som må være den straffbare handling. Legionærene meldte seg faktisk ikke til tysk krigstjeneste, og de blev drevet fra skanse til skanse inntil innsatsen i Finland stod igjen som det siste håp, og dette brast da østfronten stivnet i vinterstormene, og vi forstod at nu var det virkelig bruk for oss. Da følte det lite ærefullt å krangle om hvorvidt innsatsen skulle foregå nord eller syd for Leningrad. Det kjentes heller ikke naturlig å skille seg ut fra andre frontkjemper under etterkrigsoppgjøret ved å henvise til juridiske spissfindtligheter. Frontkjemperne stod sammen under oppgjøret og legionærene skilte seg ikke ut fra de som hadde meldt seg på andre betingelser. Dette var ikke et resultat av noen slags paroler eller annet press. Det blev tilsynelatende ganske enkelt slik fordi det kameratskap som oppstår blandt soldater blir ytterligere forsterket under fangenskap. Ingen fant det naturlig å forsøke å fremstille seg selv som mindre skyldig enn andre. Vi visste jo med oss selv at hadde det ikke blitt Legionen så hadde det blitt Waffen-SS. Det var dengang mannfolk skulle stå for sine handlinger. Dette forteller noe om den fine ånd som hersket innen dette kameratskap, og bør kunne bidra til forståelsen av frontkjempernes handlemåte.

Et viktig poeng som frontkjemperne tilkjempet seg i spørsmålet om edsavleggelse til Hitler som tysk øvestkommanderende var innflettingen at eden gjaldt "i kampen mot bolsjevismen". Det skulle vise seg å bli viktig for dem som deltok helt frem til trappen på Rikskanseliets i Berlin. Det var faktisk enkelte som vegret seg mot å bli overført til vestfronten, i det de der fryktet for å komme i kamp med mot egne landsmenn. De kunne jo ikke vite at det knapt fantes slike på vestfronten, hvor det nok var adskillig "hyggeligere", og hvor man var utenfor faren for russisk fangenskap.

De fleste som kom til å gjøre fronttjeneste var, eller blev, overbeviste NS-folk. Et untak danner en mindre gruppe, som jeg synes fortjener hederlig omtale. Det var den såkalte Braunschweigjengen. Det var en håndfull norske arbeidere som hadde meldt seg frivillig til arbeidsinnsats i Tyskland mot løfter om "guld og grønne skoger", og

som havnet i Braunschweig, antagelig i en ganske tøff tilværelse. Da de fikk høre om opprettelsen av Den norske Legion, som skulle utdannes i Norge, så din sin store sjangse til å komme hjem. Slik hadde de antagelig tenkt at de skulle kunne kom ut av det hele. I stedet kom Den norske Legion til dem, og de havnet i Fallingbostel, etter å ha meldt seg som frivillige. Det var med stor forbauselse vi mottok en del av disse på rommene i vår kaserne. Man får si at de viste lite begeistring for sitt nye selskap.

Det var ganske tøffe typer som nok hadde opplevet kummerlige forhold i sin ungdom. Her havnet de plutselig blandt bondegutter, arbeidere, studenter og gymnasiaster. Langsamt avfant de seg med sin skjebne, og det hyggelige var at de så langsamt begynte å trives i vårt kameratskap. Her fantes ingen klasseforskjell. Alle var likemenn såfremt de gjorde jobben. De var nok litt gladere i pokerspill og det sterke enn vi andre var, men vi merket aldri annet enn at de stod ved vår side når det røynt på. En av dem havnet i samme lag som meg og " - ging an meiner Seite, im gleichen Schritt und Tritt" inntil "Er lag vor meinen Füßen als wär's ein Stück von mir." Han blev revet bort av dem samme granat som gav meg et lettere sår i skulderen. Hans navn var Ernst Georg Bratlie, fra Solum ved Porsgrunn. Jeg får ham ikke ut av tankene. Den tyske tekst er fra den sang som brukes ved begravelser og minnestunder for de falne i den tyske hær.

Din oppfatning om at Mannerheims strategi, om ikke å rykke lenger frem enn til gjenerobring av de finske områder som gikk tapt under den første vinterkrig, skulle ha noe som helst å gjøre med Den norske Legions omplassering til syd for Leningrad, finner jeg både usansynlig og ulogisk. Årsakene kan ha vært flere, som at tyskerne ønsket å ha det fulle herredømme over avdelingen, og at det oppstod et absolutt behov for å skrape sammen alt man kunne få tak i for å holde stillingene på østfronten. Husk på at tyskerne som lå der, og vi som blev sendt dit i de siste vintermånedene ikke hadde egnet vinterutrustning. Man var overhode ikke forberedt for vinterkrig. Våre uniformer var helt uegnet. Vi var blitt utrustet med italienske støvler for fjellklatring. De var sikkert morsomme å klatre i Alpene med, men så fulle av jernnagler i sålene at forfrysningene blev forferdelige. Jeg vet ikke hvor sant det er, men det blev sagt at i byen Krasnowadaisk, noen mil bak våre stillinger fantes det en krigskirkegård for 30 000 tyskere som var frosset ihjel i de første vintermånedene. At tyskerne skulle bekymre seg nevneverdig med å se plasseringen av en avdeling av bataljons størrelse i relasjon til Mannerheims strategi virker helt usansynlig. Jeg betviler at man kan finne et eneste dokument hvor Legionen er nevnt i en slik forbindelse. Det er riktig at Mannerheim stoppet opp nord for Leningrad, men det gjorde da også tyskerne syd for byen. Man blev opptatt ganske andre steder da mulighetene for en ny våroffensiv kom i 1942.

Vår destinasjon blev nok avgjort av den bitre nød, og av det faktum at isen la seg i Østersjøen så skibstransport til Finland blev umuliggjort. At man til det siste forutsatt Legionens innsats i Finland fremgår også av at vi i Stettin fikk besøk av en norsk offiser som holdt kurs for oss med demonstrasjon av pulker, ski og annet utstyr som skulle anvendes i det finske terreng.

For bedømmelse av hele frontkjemperbevegelsen bør det være interessant å se på hva som hendte ved opprettelse av Den norske Legion. Det vi frivillige oppfattet var først Terbovens kringkastingstale den 30. juni 1941. Her fremlegger han forutsetningene om "utelukkende norsk ledelse og efter norske retningslinjer". Så kom møtet på Universitetsplassen den 4. juli, med taler av Quisling og den finske general-konsul, og Carl Johan pyntet med norske og finske flagg. Så fulgte Legionsfrimerker med de samme flagg og en soldat med norsk stålhjelm. (Motivet fra legionsfrimerket burde være et glimrende omslagsbilde bilde for en bok om de norske frontkjemper). De samme symboler går

igjen i Legionens merke, og dette merke var i et hvertfall i bruk til ut i september måned i Fallingbostel. (Se vedl. kopier). Antagelig foregrev Terboven begivenhetenes gang da han gav forutsetningene i sin kringkastingstale, og Hitler grep inn og veltet spillet. Utdannelse i Norge, norsk kommando under norske offiserer, norsk utstyr og innsats i Finland. Alt med klar tilknytning til fortsettelsen av Finlands frihetskamp og forsvar av Skandinavia. Dette var betingelser som norsk ungdom ville forstå, men som tyskerne ikke skjønte båret av. Det passet overhode ikke inn i de tyske planer for Waffen-SS. De norske forutsetninger om 6mnd. tjenestetid, kan ha sammenheng med at man forventet kortvarig aksjon mot Sovjet, med tysk førsteslagstaktikk, og at den norske avdeling med innsats i Finland skulle avløses med friske tropper etter 6mnd.

Om nu tyskerne hadde latt dette fortsette så ville man fått se norske tropper i norske uniformer på norske øvelsesplasser og paraderende gjennom landets byer. påstanden om at det ikke lot seg gjøre å utdanne soldater for moderne krig på norske øvelsesplasser er tøv. De norske kaserner var fullt brukbare og akseptable sett med en norsk ungdoms øyne. Innsats i Finland innebar krigføring i skogsterreng, tildels vinterstid. Forutsetningene for opplæring i slik krigføring var bedre i Norge enn på Lüneburger Heide. Norsk utstyr var bedre enn det tyske på de fleste områder bortsett fra våpnene. Moderne maskingeværer, bombekastere og håndgranater måtte selvfølgelig være tyske, men Krag-Jørgensengeværet var bedre egnet for skarpskyttere enn det tyske. Norske skytebaner var det nok av, og like bra som det vi fant i Fallingbostel. Bare utdanning for store feltmanøvre og motorisert utstyr manglet i Norge, men det var da heller ikke anvendelig i det veiløse nordfinske skogsterreng. Der var nok hestetransport og hundespenn langt å foretrekke, og som nordmenn hadde vi de største forutsetning for å fungere effektivt i en slik krigføring.

Påstanden om at innsats i norske uniformer ville kunne medføre at vi ville bli skutt som franktirører om vi ble tatt til fange, da Norge ikke var i krig med Sovjet, kan antagelig medføre riktighet. På den annen side følte neppe Sovjet seg særlig bundet av folkeretslige bestemmelse i sin krigføring. Saken kunne i alle fall ha vært ordnet ved at den norske avdeling var blitt underlagt den tyske, eller bedre den finske hær, og den norske uniformer påført det høyhetstegn som representerte den krigførende stat.

Antagelig ville mange svenske ungdommer ha søkt seg til en slik norsk avdeling. Totalt skal det ha vært 5- 6000 norske frivillige på østfronten under krigens løp. Hadde alle disse vært samlet i en norsk avdeling hadde det utgjort 2 norske regimenter.

Med en samlet innsats på eget frontavsnitt i Finland ville man ha fått en jevnlig rapportering hjem til norske aviser om norske bragder. Den norske Legion hadde sin egen krigsreporteravdeling med førsteklases utstyr og utdanning, glimrende journalister og fotografer. De gjorde så godt arbeide at tyskerne fant det mest formålstjenlig å overføre hele avdelingen til Waffen-SS. Som sum ville dette ha fått en ganske annen innflytelse på ungdommens oppslutning om den frivillige krigsinnsatsen. Det er neppe urealistisk å snakke om en norsk divisjon i nord-Finland. I det norske folks øyne ville man fremstått ganske anderledes ved et etterkrigsoppgjør.

Dahls hovedoppgave anser jeg for å være en fremragende historiefremstilling. Sidene 62-65 gir et klart innsyn i den tyske ledelses manglende forståelse for de norske, og forøvrig alle europeiske, frivilliges håp og ønsker. Derigjennom skadet de ikke minst sine egne interesser. Tyskerne var var mesterlige propagandister så lenge de vendte seg til tyskere. De var uten innsikt i å tilpasse seg andre folks mentalitet og forhåpninger. Dermed svekket de mulighetene for å vinne de store skarer av europeisk ungdom over på sin side. De kunne meget vel ha gitt de europeiske folk løfter om full frihet når det hele var over. Istedet gjorde de seg upopulære selv blandt sine beste venner.

Efter at ovenstående var skrevet har jeg tatt en repetisjon av Dahls studentoppgave og finner full bekræftelse på mine tanker om muligheten for en norsk divisjon i Nord-Finland. Høsten 1942 hadde 3000 nye frivillige meldt seg. Herav blev 2300 holdt tilbake som følge av at tyskerne ikke gav forsikringer om Norges stilling efter en tysk seier. Dahls historieoppgave gir en glimrende fremstilling av hva som rørte seg på topplanet både hos den tyske og den norske ledelse. Den avdekker uoverenstemmelser som umulig kunne behandles åpent under en pågående krig.

Quisling befant seg i en posisjon hvor han ikke kunne meddele seg åpent til sine mest trofaste tilhengere eller sine nærmeste medarbeidere.

Bare på et punkt er jeg uenig i Dahls historiefremstilling. Det er når han synes å mene at Quisling og NS skulle ha sagt nei, "hit men ikke lenger" (s.68) på et eller annet tidspunkt under begivenhetenes gang. Tross all uenighet var man tvunget til å stå sammen til den bitre slutt. Man svikter ikke sine venner i nødens stund, selv om man til sine tider kunne undre seg over hva slags venner man egentlig var omgitt av.

Kampen mot bolsjevismen var blitt det avgjørende. Uten denne innsats ville Europa blitt liggende åpent for kommunismen når røyken hadde lagt seg. Da skulle de marsjere rett inn i ruinene og blitt mottatt som befriere av den utmattede og blødende befolkning, efter at de kapitalistiske stater hadde tatt knekken på hverandre i henhold til gode gamle leninistiske doktriner. Det gikk galt, men det kunne ha gått meget værre. Det er denne forståelse av den 2. Verdenskrig som lå til grunn for frontkjempernes innsats. De norske frontkjemperne valgte sin vei og fulgte den til siste slutt. De ønsket ingen retur-bilett.

At seiren skulle tilfalle dem som felte den første atombombe, uten hensyn til idealisme, offervilje og tapperhet, det hadde hverken Marx eller Lening klart å forutse.

Som en avslutning vil jeg gjerne forsøke å gi en fremstilling av et sett mulige motiver som kan ha vært drivkraften i frontkjempernes handlemmåte.

A: IDEELLE MOTIVER:

1. Politisk tro og overbevisning.

Herunder: Overbeviste NS-folk, som kjempet for at Norge skulle oppnå størst mulig frihet innenfor et samlet Europa.

Folk som før krigsutbruddet hadde brutt med NS i opposisjon mot Quisling som fører, men som vendte tilbake til NS som det eneste alternativ for politisk aktivitet i okkupasjonstiden, herunder også tidligere medlemmer av NNSAP. En del av disse opprettholdt nok sin opposisjon mot Quisling og motarbeidet ham. Deres tyskvennlige holdning var mer uforbeholden, og de følte seg mest hjemme under de pangermanistiske idéer som gjenfantas i Germanske SS Norge og Waffen-SS. En del av dem fulgte den militære løpebane og blev utdannet som offiserer ved Junkerschule Tölz.

De aller fleste frontkjemperne skrev seg fra disse miljøer: Hirten, Germanske SS-Norge, NS-ungdomsfylking o.l. Her hadde man sine beste venner, og det er innlysende at det innenfor et slikt kameratskap kjentes meget vanskelig å se at de andre "gjorde sin plikt" og dro avsted, mens man selv blev gående hjemme. Det var nok ikke slik at de som dro presset sine kamerater, men når det innen avdelingen blev satt igang vervekampanjer kjentes det sikkert vanskelig å stå imot.

2. Nær, tysk avstamning. De kan ha blitt sterkt påvirket av en av sine foreldre.

3. Ønske om militær løpebane.

4. Eventyrlyst. Unge mennesker som aldri har følt krigens virke-

lighet på kroppen vii lett kunne bli tiltrukket av mulighetene for spennende opplevelser. (Det går fort over!)

B: OPPORTUNISME o. a.

1. Lykkejegere. Medløpere.

I de første år, da Tyskland "seiret på alle fronter" kan mange ha ment at dette kunne bli en snarvei til betydelig karriere. De fleste som hadde slike motiver valgte nok mindre risikable veier enn frontkjemperne gjorde.

2. Personlige forhold. Ønsker om å komme bort fra et vanskelig oppvekstmiljø. Da kunne man jo bedre ha stukket til Sverige.

3. Tyske løfter om bestyrelse av bondegårder. Er behandlet ovenfor.

4. Diverse. Blev lurt til å melde seg, f.eks. under påvirkning av alkohol. Meldte seg på feilaktige forutsetninger, f.eks. Braunschweiggenget.

Det er selvfølgelig ikke mulig å tallfeste tilhørighet til noen enkelt av disse grupper. Noen hører utvilsomt hjemme i to eller flere. Pr. logikk bør man kunne forsvare å si at gruppe A må ha vært helt dominerende. Begrunnelser for dette er tildels anført i det ovenstående, og underbygges ytterligere av det som følger.

Veien til frontkjemperinnsats gikk nesten 100% direkte eller inndirekte gjennom NS, og denne bevegelse holdt jo opp svært høye idealer for sine medlemmer. Ett av dens viktigste slagord var "Fellesnyttan foran egennyttan". Psykologisk sett vil vel mennesker innenfor et slikt miljø knapt innrømme opportunistiske motiver overfor seg selv. I det fellesskap som frontkjemperinnsatsen forutsatt er det vanskelig å forstå hvordan egoistiske motiver skulle kunne holdes skjult. Under rekruttjeneste, fronttjeneste og fangenskap blir man avhengig av hverandre på liv og død. Den man ikke kan stole på vil snart bli lagt merke til. Jeg kan ikke minnes én som skilte seg ut, men en håndfull må det vel ha vært.

Ingen menneskegruppe her i landet er noensinne blitt til de grader gransket og gjennomlyst som NS-tilhengerne og herunder frontkjemperne. Samtlige blev kjørt gjennom rettsapparatet forhørt og dømt. I svært mange tilfeller inneholdt domspremissene anmerkninger om "villfaren idealisme".

Psykiatrikeren Gabriel Langfeldt skrev en artikkel i tidsskriftet Samtiden som vel etter hans oppfatning skulle forstås som en god attest til frontkjemperne. "En del av dem ville ha vært en pryde for hjemmefronten" hevdet han.

Professor Scharffenberg hadde mange samtaler med frontkjemperne under deres fangenskap, og har i avisartikler uttalt seg til deres forsvar. Overlegen og psykiatrikeren Frøshaug ved fengselsykehuset på Ilebu lot gjennomføre en stor intelligensprøve på frontkjemperne og kom til at resultatet lå godt over middels.

Fagforeningslederen og politikeren Håkon Meyer, med sitt inngrodde materialistiske livssyn fikk jo et mangeårig opphold på Ilebu og kom oss nært inn på livet. Han blev vår gode venn, selv om det var med smilende overbærenhet han tok del av våre idealistiske synspunkter når vi prøvde oss i diskusjon med denne skarpslepnede debatant. Det resulterte i den meget velskrevne bok "Et annet syn", hvor han uttrykker seg svært vennlig om frontkjemperne som mennesker.

Det finnes altså adskillig som taler for idealistiske motiver. Så får da heller de som forstod verdenssituasjonen anderledes i krigstiden betrakte frontkjemperne som villedede, selv om det finnes ett og annet i eftertiden som synes å tyde på at villedelsen må søkes andre befolkningsgrupper. Men det er jo innsikt som først har åpenbaret seg i de seneste år. Det kunne da ikke frontkjemperne forstå i krigstiden? Eller kunne de det? De påstod faktisk det dengang, og handlet derefter!

Frontkjempernes tidligere krigserfaring:

Et lite antall hadde deltatt på tysk side i den 1. Verdenskrig.

Noen få hadde kjempet på Francosiden i den spanske borgerkrig.

Det fantes også et par som hadde tjenestegjort i Den franske Fremmedlegion.

Ganske mange av de som hadde meldt seg som frivillige i den første finske vinterkrig blev også frontkjempere.

Mange hadde deltatt i kamp mot tyskerne under krigen i Norge, og utmerket seg der.

Generelt kan det sies at de fleste frontkjempere hadde liten eller ingen erfaring fra tidligere aktiv krigstjeneste.

Det første opprop om å melde seg frivillig kom i januar 1941.

I løpet av noen måneder meldte det sig ca 800 for tjenestegjøring i Divisjon Viking, Regiment Nordland. Motivasjonen var nok politisk overbevisning, pliktfølelse og tyske sympatier.

Dette var tiden da "Tyskland seiret på alle fronter" og propagandaen utmalte krigsinnsatsen nærmest som en slags parademarsj. Virkningsfulle argumenter i vervingen var at nordmenn måtte gjøre sin innsats i krigføringen, så Norges frihet og selvstendighet blev sikret innenfor et samlet Europa når Tyskland hadde vunnet krigen. Videre skulle de som tjenestegjorde bli kvalifisert for gjenoppbyggingen av den norske hær. Selve "forsikringstanken" opptok nok mange i 1941-42.

Det så ut til at man kunne komme i strid med britiske tropper, hvor nu den krigsskueplassen måtte ligge. Det imperialistiske England hadde man lite til overs for. Det var intet som talte for at man skulle komme i kamp med egne landsmenn.

Bare et fåtall hadde erfaring fra tidligere krigsdeltagelse, og man bør vel derfor kunne si at de færreste fullt ut forstod hva de virkelig gikk til. Samtidig var det noe alvorstungt over det hele. Man gjenfinner intet av den krigsbegeistring som man kan se på filmer fra den 1. Verdenskrig, der jublende og vinkende unge førstegangskrigere henger ut av vinduene på togene som skal bring dem ut til skyttergravene på Vestfronten. Det fantes intet av den sleivete britiske krigsbegeistring hvor det synges om at man drar for å "hang out the washing on the Siegfriedline".

Den neste store kontingent skulle bli Den norske Legion. Her lå jo "kampen mot bolsjevismen" åpent i dagen som motiv.

Forøvrig var vel krigserfaringen og stemningen den samme som for den førstnevnte gruppe. Vervingspropagandaen kunne nu gå direkte på hvor fronttjenesten skulle skje, og vervingen blev gjennomført med sterk norsk motivering.

Slik propagandaen var lagt opp hadde den større muligheter for å tiltrekke seg ungdom som ikke nødvendigvis hadde så sterke tyske sympatier og så fast politisk oppfastning. Sympatien for Finland var viktig, og forsvaret av den skandinaviske halvøy mot "faren fra øst" virket også tiltrekkende.

Tross dette endte nok det hele opp med at det var de med den sterke politiske overbevisning som kom til å ta verving også her.

I løpet av sommeren 1943 hadde de fleste som tjenestegjorde i disse to kontingenter gjennomført mer enn den dobbelte tjenestetid av den de hadde forpliktet seg til, og fikk anledning til å avslutte sin krigstjeneste. Mange reiste da hjem.

Samtidig kom oppropet om å melde seg til det nyopprettede Regiment Norge, og likeledes blev det åpnet mulighet for å gjøre innsats på krigsfronten i nord-Finland i det som skulle bli Skijegerbataljonen.

Nu hadde krigsutviklingen tatt en ny vending.

Her var det ikke lenger snakk om noen parademarsj.

Den som meldte seg frivillig til de nye avdelinger hadde god anled-

ning til å orientere seg blandt de hjemvendte frontkjempere. De fikk vite hva de hadde i vente. Tross dette kom det fremdeles mange nye frivillige til. Mange av de som hadde kommet hjem meldte seg for annen gang. **DE VISSTE HVA DE GIKK TIL!**

Andre blev gående hjemme i en rotløs tilværelse. De visste hvor Europas skjebne blev avgjort og var ikke der! Det gav nok en følelse av utilstrekkelighet.

Seiren var ikke lenger noen selvfølge. De som hadde vært ved fronten før visste at de kom til å møte veltrenede og velutrustede motstandere, som lite bekymret seg om folkerettsregler når det gjaldt hardhent krigføring.

Eftersom tilbakeslagene kom måtte de fleste innse at det gikk mot det totale nederlag. Fremdeles kom nye frivillige til. De visste at nu gjaldt først og fremst å drive oppholdene krigføring, å beskytte andre avdelingers tilbaketrekking, å trekke seg tilbake under kamp, å grave seg ned i nye stillinger og klore seg fast, å sikre millioner av flyktningers vei bakover. Det siste håp de klamret seg til var at de allierte troppestyrker som rykket frem fra vest, i sluttfasen skulle hjelpe til med å stanse kommunismens fremmarsj. Det ser faktisk ut til at Churchill selv var kommet til at dette burde bli sluttløsningen om Europa skulle reddes, men da var det for sent. Demarkasjonslinjene var forhåndsavtalt, og halve Europa utlevert til kommunismen. Selv det arme Polen, hvor det var så viktig å hindre en grenseregulering mot Tyskland at de Allierte startet den 2. Verdenskrig, skulle forbli en kommunistisk slavestat i 50 år.

Hva man enn måtte tro om de villedede idealister, så kan ingen som med åpent sinn setter seg inn i situasjonen, komme til noe annet resultat enn at de siste frontkjempere på østfronten ofret seg til siste skudd for det som var deres hovedmotivet:

KAMPEN MOT BOLSJEVISMEN.

Marxist-leninismen har sine doktriner. Den tillegger seg selv honørord som fredselkende, frigjøringsbevegelser o.l., og faktisk ønsker de ikke selv å starte noen storkrig. Det de ønsker er å erobre makten innenfra gjennom revolusjon når forholdene ligger tilrette. De er meget nøye på at de ikke skal "blande seg i andre folks indre anliggender". På den annen side er de svært hjelpsomme når det gjelder å understøtte de undertrykte masser i andre land som ber om bistand for å forsvare seg mot de reaksjonære krefter som stiller seg i veien for proletariatets frigjøringskamp. Selvfølgelig er alle kommunister fredselkende. Å føre krig overlates til de grådige imperialistiske og kapitalistiske stater, og de står med den største velvilje som tilkuere til at disse tilintetgjør hverandre på slagmarkene.

Like så innlysende som denne strategi er for enhver kommunist, like så sikkert visste enhver frontkjemper at dødsklukkene ringte for Europa da den 2. Verdenskrig brøt løs.

Men tross all idealisme, all brennende tro og alle offer måtte sluttresultatet bli at den som først fikk tilgang til det nye masseødeleggelsesvåpen, atombomben, gikk av med seiren. Da den sendte sin uhyggelige giftsopp opp mot himmelen burde alle tradisjonelle tanker om kriger og revolusjoner ha opphørt, men det er nok mye sant i ordordtaket som sier at generalstabene alltid utkjemper den forrige verdenskrig.

Hva kommunistene elsker er revolusjonen, hvor proletariatet frihetskjemper tilintetgjør de av landets innbyggere som faller under betegnelsen klassefiender, kapitalister, kulakker og eiendomsbesittere.

Lytt bare til teksten i denne kommunistiske kampsang som jeg lærte i frikvarteret på Vestheim Skole av den dyktige og elskelige lektor og mot-dagist Trygve Bull. (Middelskolen 1935.)

Avanti popolo a la riscossa!
 Bandiera rossa, bandiera rossa!
 Avanti popolo, a la riscossa!
 Bandiera rossa triumferà!
 Bandiera rossa la triumferà!
 Bandiera rossa la triumferà!
 Bandiera rossa la triumferà!
 Evivat communisma e la liberta!
 Vivat Lenin e la tsjekka!
 Vivat Lenin e la tsjekka!

Avanti popolo a la canone!
 Rivoluzione! Rivoluzione!
 Avanti popolo a la canone!
 Rivoluzione triumferà!
 Rivoluzione la triumferà!
 Rivoluzione la triumferà!
 Rivoluzione la triumferà!
 Evivat communisma e la liberta!
 Vivat Lenin e la tsjekka!
 Vivat Lenin e la tsjekka!

Til hans ros skal sies at det hersket full ytringsfrihet i hans timer og at hans radikale meninger bare meget skjelden skinte igjennom i undervisningen. Dog var det vel med en viss forferdelse at vi påhørte hans ytring om at Norge burde overlate Narvik til Sovjet, så landet fikk en isfri havn.

Den fengende revolusjonssang blev så populær at vi til og med sang den når vi var på telttur i NS-ungdomsfylking. I etterkrigstid kom jeg til å lære den til en av mine sønner som dras med en noe venstre-vridd innstilling. Han bragte den med seg på en feritur til Italia. Der forsøkte han i en lystig stund å briljere med den på en vinstue. Det hadde nær bragt ham den revolusjon på halsen som han efterlyste. Slik kan det gå når man ikke "beregner sitt publikum".

I 1938 tok jeg sammen med to skolekamerater en sykkeltur rundt i hele "nazi"-Tyskland. Det krydde av skoleungdommer. De fleste haiket. Tyskerne var svært velvillige når det gjaldt å ta opp ungdommer på tur, i sine biler. Turist-mark hadde redusert kurs. Ingen restriksjoner forekom ved grensepassering bortsett fra vanlig passvisitasjon. Velordnede ungdomsherberger fant vi hele veien. Åpen kommunikasjon med enhver vi henvendte oss til. Ingen steder merket vi tegn til redusert bevegelsesfrihet. Utad fungerte alt tilsynelatende like fritt som hjemme i Norge. Vi var selvfølgelig klar over at det fantes innskrenket trykkefrihet og forbud mot politiske partier. At dette ikke gjorde seg merkbart for unge turister som fartet omkring er kanhende ikke så rart. Vi hadde intet behov for å skrive i aviser eller stå opp å tale til folket i spissesalen på ungdomsherberget, men at vi nesten aldri, så fritt som vi beveget oss omkring, støtte på mennesker som klaget over tilstandene var da merkelig? D.v.s. en gang, på en trikk, opplevet jeg at en medpasasjer ved min side henvendte seg til meg og helt åpent kritiserte systemet, antagelig fordi han merket at jeg var utlending. Vi pratet helt åpent og naturlig med hverandre uten å dempe røsten. Jeg har intet inntrykk av at noen prøvet å forfulle ham da han gikk av trikken.

Når dette skrives så er det ikke for å skamrose "nazi"-Tyskland, men fordi jeg undrer meg over min gode lærer som var så begeistret for bonde- og arbeiderstaten i øst med dens grenseløse frihet. Stakk han aldri passet i lommen og tok seg en sykkeltur til sitt paradis? Eller falt det seg ikke riktig slik fordi han alltid blev invitert til dette gjestfrie land, inlosjert på pene hoteller og tatt hånd om av tjenestevillige guider som ledet ham til Bolsjoiteatret og andre praktbygninger fra tsartiden? Men sånn ut på kvelden, da tok han vel en tur på byen, stakk innom en kafé eller en ølstue og pratet med den jevne mann? Eller når han fikk lyst å se hvordan arbeiderparadiset fungerte oppsøkte han kanskje en tilfeldig arbeidsplass og pratet med alle de glade arbeiderne der. Det måtte ha vært svært interessant å sammenligne denne idyll med de redsomme forhold i det kapitalistiske Norge. Når han slik streifet fritt omkring så kom han vel stadig i kontakt med mennesker som invitert hjem, og da vanket det vel både vodka, Stenka Rasin og hyggelig meningsutveksling.

Kanskje bør han henregnes til oss villedede idealister, om enn med et slags mosatt fortegn?

EPILOG:

Efter at de nye makthavere dem 8. mai hadde gitt ordre om at alle som hadde vært "på den andre side" skulle arresteres, befant jeg meg i en "Svarte Marja" på vei til Ilebu, bevoktet av to unge hjemmefrontmenn. Det oppstod underveis en samtale i ganske hyggelige former. Det må vel ha vært meningen å gi uttrykk for en slags medfølelse i min, efter deres oppfatning, bedrøvelige situasjon, da den ene av mine voktere hoderystende utbrøt følgende, som blev sittende fastklebet i mitt hode: "Du har nok holdt på gæren hest, du!"

Selve tankegangen var meg så fullstendig fjern at jeg forbauset måtte svare: "Jeg har visst aldri tenkt på dette som noe veddeløp!"

Også mellom skyttergravene ved Leningrad kunne det forekomme tilfeller av menneskelige kontakter med innslag av humor, midt oppe i det blodige alvor. Se vedlagte kopier.

Så gikk det da noen måneder i fangenskap med trakaserier og lite mat. Det gode kameratskap bestod prøven her, like ubrytelig som i skyttergravene på østfronten.

Og en vakker dag skulle man så stilles for retten og svare for sine synder. En del hadde jo gått foran og kunne berette om hvordan det hele foregikk. Så man var ganske godt forberedt.

Det hele var jo mesterlig regisert og skuespillet fulgte det samme mønster fra sak til sak. Det mest påfallende var ikke aktorates eller domstolens oppførsel, men forsvarernes. Når man under saksforberedelsen fremla for dem at forsvaret burde legges opp med en forklaring på de motiver man var drevet av, faren fra øst, kampen mot bolsjevismen og den politiske overbevisning som lå til grunn, fikk alle det samme råd: "Det der må du ikke finne på å snakke om, det kommer bare til å irritere retten. Det vil koste deg flere år ekstra. Har du ikke hatt en besværlig oppvekst, skillsmisse i familien o.l.?"

De ferreste hadde vel særlig store talegaver, og å betale flere års ekstra fangenskap for å si sin mening virket jo ikke særlig fornuftig. Saken forløp vel relativt normalt. Og sandelig hadde jeg ikke fått selveste Brynjulf Bull som aktor, min gamle lærers bror og medmot-dagist. Under sitt avhør stilte han meg spørsmålet om hvordan i all verden jeg kunne finne på noe så ubegripelig som å melde meg som frontkjemper. Jeg hadde ikke noe annet svar enn dette med faren fra øst og kampen mot bolsjevismen. Det var neppe noe godt forsvar overfor en rettroende kommunist, og avstedkom en hånlige belæring overfor både den tiltalte og retten om hvor tåpelig det var å innbille seg at det forelå noen fare fra den kant, og det var det.

En ny villfarende idealist kunne føres tilbake til sitt fangenskap, og den nådeløse aktor kunne fortsette å sin virksomhet med å belære nye rekker av frontkjemper om hva som var sakens virkelige sammenheng.

Hva tenker han idag? Er han fremdeles like innesnødd som han var dengang? Eller klamrer han seg til den nye isme, stalinismen. Det er utrolig vad denne Stalin klarte å utrette ganske alene, med to tørre never!

Jeg har nedlagt svært meget arbeide i dette brev i håp om at noe av det jeg har skrevet skal kunne få en viss innflytelse på den bok du har i arbeide.

Jeg har selv samlet adskillig materiale om "frontkjemperiet" med tanke på at dette muligens med tiden skulle kunne samles til en bok.

Når nu din bok er i arbeide, og dine tidligere arbeider har vært svært tillitsvekkende må jeg si at jeg gjør meg håp om at det du ender opp med skal bli den "endelige bok" om denne sak. Svært meget er jo skrevet, men det har efter min mening vært mest preget av å besnære leserne med spenningsmettet stoff. Disse fremstillinger synes jeg nu er tilstrekkelig behandlet. Hva som nu er av viktig for oss

er å få belyst frontkjempernes motiver, og skape forståelse for at vår handlemåte kunne være hederlig og ment til å tjene Europas og Norges interesser, og at den som gikk denne vei kunne gjøre det med æren i behold.

De fleste av oss hadde et klart "forsikringsmotiv" som gikk på at Norge ikke kunne skades av våre handlinger, og forsikringspremien var våre liv.

Hva jeg her oversender, dette brev pluss en del kopier, kan tenkes anvendt på to forskjellige måter, avhengig av den verdi du tillegger stoffet.

A: Ditt manuskript er så langt kommet at du finner det lite ønskelig å forta nevneverdig omarbeiding. Du plukker litt her og der av det som enkelt kan la seg innpasse.

B: Du finner at det her fremkommer så mange nye tanker og innfalls-vinkler at det bør danne grunnlag for et bind nr. 2. (Vær klar over at det meste av det jeg her oversender trenger nærmere utdyping og dokumentasjon, og jeg har adskillig mer å fare med).

For meg vil det kjennes tragisk dersom du benytter deg av stoffet på en slik måte at fremstillingen blir halveis og ufullstendig. Jeg er idag 72 år gammel, og jeg må, tross god helse, innse at mitt livsløp når som helst kan bli avbrutt, hertil kommer at jeg ennå har svært meget som jeg anser som ugjort.

Mitt ønske er at jeg kan komme i samarbeide med en kar som deg og suksessivt overlevere alt stoff til ham. Jeg har selv ingen forfatterdrømmer og ingen tanker om noen økonomisk gevinst av det arbeidet jeg måtte nedlegge.

Jeg ber deg tenke gjennom dette og gi meg beskjed om hva du synes, evt. komme med forslag. Dersom det bare er småbiter du er interessert i ber jeg om at du avklarer dette så får vi se hva vi kan bli enige om.

Efter at ovenstående er skrevet har det inntruffet et par ting som jeg antar kan være av interesse for ditt arbeide.

Jeg er blitt kjent med at 3 norske offiserer skal ha fullført et studium av Waffen-SS, og at dette skal være kommet på trykk som en slags hovedoppgave ved krigsskolen. En av forfatterne heter visstnok Westrum. Om dette er ukjent for deg kan du gi meg et signal så skal jeg forsøke å fremskaffe saken.

Jeg har for et par dager siden hatt en lang telefonsamtale med en svenske som heter E. Norling, bosatt i Spania. Han er svært interessert i vår historie og har skrevet en del om oss, uten at jeg er sikker på at han er å betrakte som historiker. Han har vært en tur i Prag og der kommet over et større arkiv vedr. Waffen-SS. Antagelig har man måttet flykte fra det ved krigsslutt. Her skal han ha funnet 3-4 kassetter med papirer vedr. Den norske Legion. Han kommer til vårt møte i Oslo den 29. 5. og medbringer ca. 400 kopier fra dette arkiv.

Jeg har bedt om at det sendes innbydelse til deg for vårt møte, selv om jeg har stor forståelse for at Mack-øl og måsægg har høyere prioritet. (Min far, som harstadværing, var henfallen til de samme nytelser. Han var forøvrig selv forfatter og journalist i Aftenposten, Fridtjof Knutsen, om det sier deg noe).

Det er mulig at både sønn til major Backe og sønn til oberst Kjellstrup blir tilstede på møtet. Dersom du skulle finne dette så betydningsfullt at du vil komme ber jeg om snarlig beskjed, så skal jeg se hvad jeg kan sy sammen.

Jeg har sendt et brev til Randi Hvistendahl, hvis mann efterlot seg en dagbok fra fronten. Har bedt om at hun besørger kopi til deg. Skulle du intet høre i løpet av rimelig tid får du ta direkte kontakt. Hennes telefonnr. er 22 56 8865.

Med vennlig hilsen: